

*Божидар Форца**

*Факултет за пословне студије и право
Универзитета „Унион – Никола Тесла“, Београд*

ПРАГМАТИЗАМ У ОДНОСУ НАЦИОНАЛНИХ ИНТЕРЕСА И СТРАТЕГИЈЕ**

Сажетак

У раду се истражује однос утврђених националних интереса држава и њихових стратегија. Фокус је на периоду 2006–2026. година, односно захвату две деценије независности и самосталности Републике Србије. Аутор анализира теоријско одређење и праксу декларисања националних интереса, њихов однос према националним вредностима и циљевима, а посебно прагматизам утицаја на стратегију националне безбедности. Теоријско одређење и однос националних вредности, интереса и циљева аутор даје у првом, а њихову везу са стратегијом националне безбедности утврђује у другом делу рада. У емпиријском делу рада аутор износи примере из праксе страних држава по питању утврђивања националних интереса и њиховом утицају на сопствену стратегију националне безбедности. При томе, аутор се опредељује за приказ предметне материје код светских сила и држава из окружења. Применом компаративне методе, анализе садржаја и студије случаја, аутор долази до закључака, који се могу исказати ставовима: Не постоји општеприхваћен теоријски однос према појмовима националне вредности, интереси и циљеви; Национални интереси

* Имејл адреса: bozidar.forca@fppsp.edu.rs; ORCID:0003-4894-3772.

** Овај рад је део научног пројекта „Две деценије независности и Сниталности Републике Србије: 2006–2026“, који се реализује на Факултету за пословне студије и право у Београду у 2026. години.

су политичка категорија, а артикулишу их политичке елите на власти, у ком смислу су променљиви и Спој националних интереса и стратегије националне безбедности конкретан је на примеру светских сила, док код малих држава има више декларативан, него суштински карактер.

Кључне речи: Националне вредности, интереси и циљеви, Стратегија националне безбедности.

УВОД

Када је новембра месеца 2025. године председник САД Доналд Трамп (*Donald Trump*) обзнанио нову Стратегију националне безбедности САД, (National Security Strategy of the USA 2025) бројни аналитичари су имали различит приступ анализи тог документа. С обзиром да је то други пут да администрација председника Трампа усваја безбедносну стратегију, јер је прва објављена 2017. године, пажњу привлачи однос према виталним националним интересима САД. Наиме, прва стратегија Доналда Трампа (у САД стратегије носе име председника, прим. аутора), из 2017, као документ, има пет целина. Четири целине су, у ствари, опис четири витална национална интереса САД, а пета целина регионална примена стратегије (National Security Strategy of the USA 2017). Међутим, у најновијој стратегији приметан је заокрет и прагматизам, који се испољава у следећем: Највећи део документа јесте регионални приступ стратегије националне безбедности САД (Западна хемисфера, Азија, Европа, Блиски исток и Африка), а витални национални интереси су описно декларисани – глобално и као однос према тим регионима.

Овај рад је настао поводом двадесетогодишњице независности и самосталности Републике Србије, 2006–2026. година. С обзиром на почетак увода, логично је да се постави питање – који је разлог да се пореде национални интереси и стратегије националне безбедности САД и Републике Србије? Полазни мотив за компарацију стратегија националне безбедности САД и Србије јесте Трампов став у најновијој америчкој стратегији, а који каже: „Након завршетка Хладног рата, америчке спољнополитичке елите су убедили себе да је трајна америчка доминација целим светом у

најбољем интересу наше земље. Наше елите су озбиљно погрешно процениле спремност Америке да заувек носи глобалне терете са којима амерички народ није видео никакву везу са националним интересом” (National Security Strategy of the USA 2025, 1). Наиме, први председник САД после Хладног рата, Џорџ Буш (*George Herbert Walker Bush*) – старији, најавио је еру глобалне доминације САД речима: „Ствара се нови светски поредак. То је прилика да се оствари сан бројних америчких генерација... Ми морамо бити лидери” (National Security Strategy of the USA 1991).

Циљ овог рада јесте да на основу краћег теоријског приступа националним вредностима, интересима и циљевима, прикаже позицију националних интереса Републике Србије као самосталне и независне државе и компарацију нашег приступа са опредељењима светских сила и држава окружења.

ОДНОС ПОЈМОВА НАЦИОНАЛНЕ ВРЕДНОСТИ, ИНТЕРЕСИ И ЦИЉЕВИ

Иако је фокус рада на националним интересима, неопходно је тај појам довести у везу с појмовима националне вредности и циљеви. Ово с разлога што се вредности, па и националне, у теоријском смислу, сматрају највишим нивоом општости, док се (национални) интереси и циљеви на тим вредностима заснивају.

Трагање за временом настанка израза вредности, интереси и циљеви доводи нас до сазнања о различитости њиховог првог појављивања. Тако, појам „интерес” не познаје класична и средњевековна филозофија, већ да се тај појам појављује у филозофији прагматизма (Višnjić 2011). Позната је изрека некадашњег британског премијера Лорда Палмерстона (*Henry John Temple 3rd Viscount Palmerston*) у Дому Народа, 1. марта 1848. године: „Немамо вечне савезнике, нити вечне непријатеље. Наши интереси су вечни и вечити, и наша је дужност да их следимо” (Ratcliffe 2016).

Вредности су, несумњиво, једна од кључних филозофских категорија. У том смислу, академик Михајло Марковић пише: „Вредности су једна од фундаменталних филозофских категорија и разлика међу њима један је од конститутивних фактора у формирању разлике између појединих филозофских школа и

праваца, за етичара `добро`, за естетичара `лепо`, правника и политичара `праведно` и `правично`, итд.” (Marković 1981, 263). Различитост и разноврсност приступа појму „вредности” срећемо у докторској дисертацији Драгомира Пантића, који тврди да „постоји преко 400 различитих дефиниција појма вредност разврстаних по 18 критеријума класификације. При томе, само у енглеском језику постоји око 40 термина за појам вредности” (Pantić 1977).

Појмом вредности у издвојеном научном смислу први се бавио Рудолф Херман Лоце (*Lotze Rudolf Hermann*) у свом делу Микрокосмос I-III (1856–1864), те се и сматра творцем Аксиологије – науке о вредностима (Forca 2003, 34). Полазећи од Лоцеове тезе да су „вредности оно што у нама изазива осећај угодности и оно што желимо”, развиле су се бројне теорије о вредностима. Тако: „Социокултура антропологија третира вредности као важан део културе, које се баш и разликују по вредностима. Психолошки приступ вредностима је усмерен на проблеме личности, социјализацију, учење, као детерминанте вредности и ставова. Бихејвиористички оријентисани психолози сматрају вредности менталистичким појмовима и своде их на понављање одређеног понашања. У економији појам вредности има посебно место и вековни покушај егзактног одређења, пре свега у материјалној сфери” (Forca 2021).

Драгомир Пантић вредности дефинише као: „релативно стабилне, опште, хијерархијски организоване карактеристике појединаца (диспозиције) и група (елементи друштвене свести), које су формиране међусобним деловањем историјских, актуално-социјалних и индивидуалних чинилаца, а које, због приписане пожељности, усмеравају понашање својих носилаца ка одређеним циљевима” (Pantić 1977).

У теорији постоји мноштво дефиниција појма вредности, те их нећемо наводити, већ извести њихов заједнички именитељ. Тако, Зоран Павловић, полазећи од наведеног о броју дефиниција вредности, као њихове заједничке карактеристике сматра: „прво, усмерене су ка остварењу циљева који се сматрају пожељним и вредним; друго, заузимају централно место у структури личности, снажно и трајно покрећу на одређене активности; треће, детерминишу широк опсег социјалног понашања надилазећи специфичне ситуације и четврто, релативно су трајне и стабилне, мада не и потпуно непромењиве” (Pavlović 2021).

У складу с наведеним, може се говорити и о националним вредностима. Приступ дефинисању, а посебно броју и врсти националних вредности изузетно је различит и у теорији и у пракси. Михајло Марковић вредности групише у: (1) темељне људске вредности, под којима подразумева слободу, правду, мирољубивост, независност и (2) специфичне националне вредности, у које убраја толерантност према другим народима, религијама и културама; истрајност у самоодбрани; развијено осећање достојанства; поверење у намере других и сопствену самоувереност и друго (Marković 1999). Војин Димитријевић, пак, под националним вредностима подразумева: (1) опстанак државе, нације и становништва; (2) територијални интегритет; (3) политичка самосталност и (4) квалитет живота (Dimitrijević 1973, 20). Саша Мијалковић има много шири приступ и под националним (друштвеним) вредностима подразумева: опстанак државе и нације; квалитет живљења становништва и социјално благостање; уставни и правни поредак; јавни поредак, ред и мир; економски просперитет, енергетска стабилност; информациони ресурси; политичка стабилност и национално јединство; територијални интегритет; суверенитет; национални понос и достојанство; здрава животна средина; национални идентитет и друге (Mijalković 2023, 54).

Интерес, како је истакнуто, појављује се касније од појма вредности. У теорији постоје различити приступи односу појмова „вредности” и „интереси”, а видећемо касније и трећег појма – „циљеви”. Тако, Немања Маринковић пише: „када се говори о односу интереса и вредности у научној и стручној литератури имамо схватања интереса као вредности, или скупа вредности, и одређења су међусобно појмовно-терминолошки испреплетена, границе су флуидне, а значења помешана и нејасна” (Marinković 2016, 187). Сличан став има и Андреја Милетић, који пише: „постоји распрострањено мишљење о томе да су појмови вредности и интереси веома блиски и да се употребљавају као синоними” (Miletić 1978, 71). Међутим, Мирослав Живковић покушава да направи дистинкцију између појмова вредности и интереси и пише: „појам интереса се изједначава са мотивационим фактором. У том смислу, појам интереса укључује у себе и различите вредности, идеје и ставове, услед чега долази до превазилажења дуализма

између концепта интереса, са једне и, идеја и вредности, са друге стране” (Živković 1997, 53).

Душан Пророковић сматра да је појам „национални интерес” у теорију увео Чарлс Бирд (*Charles A. Beard*), 1934. године, када је описивао америчке циљеве тридесетих година XX века, посматрајући га као „мотив једне власти да донесе одлуку” (Proković 2018, 179). Као и кад су вредности у питању, тако се о националним интересима среће изузетно велики број приступа у теорији. У том смислу, „све до Другог светског рата национални интереси су подразумевали, пре свега, економске интересе једне државе, а називани су *raison d’etat* – `династички интереси`, или `воља суверена” (Beard 1934; Lowenthal 2000).

У теоријском одређењу националних интереса наша новија теорија се примарно ослања на западне изворе. У том смислу, уважавају се ставови Кисинџера (*Henry Kissinger*), Моргентхау-а, (*Hans Morgenthau*), Робинсона (*Thomas Robinson*), Френкла (*Joseph Frankel*) и других америчких аутора (Видети: Proković 2018). У домаћој пак теорији, Маринковић у својој докторској дисертацији, најчешће, користи ставове Милетића и Димитријевића (Marinković 2016).

Андреја Милетић о опште-теоријском карактеру националних интереса пише:

„1) конкретан садржај концепта националног интереса је променљив, зависно од услова, времена и места; 2) у оквиру исте нације не постоји јединствено схватање националног интереса, већ различита, па чак и сасвим опречна становишта; 3) он је, стога, пре пројекција потреба и интереса посебних, по правилу најмоћнијих група и класа у друштву које те своје посебне интересе виде и уздижу до општих, националних, и у случају да држе државну власт или имају одлучујући утицај на њу, претварају их у спољну политику”(Marinković 2016, 136).

У складу с наведеним, Маринковић закључује:

„На одређеном нивоу општости можемо прихватити став да државни (национални) интереси представљају јединство елемената на којима се заснивају основне потребе државе (нације), државних (националних) интереса. Њихов дијапазон може да буде доста широк, а ако се ради о оним од виталног

значаја за државу, у случају њиховог угрожавања, подразумева се спремност на њихову одбрану свим расположивим средствима. То је нешто око чега се не преговара” (Marinković 2016, 141).

Трећи појам јесу циљеви, који се именују као „национални”, „стратешки” или само наводе без атрибута. Различит је однос појмова вредности, интереси и циљеви у теорији. Тако, долази до извесне синонимије вредности и циљева, што срећемо у одређењу: „Циљ је вредност коју треба стећи или сачувати” (Jovanović 1984). Међутим, Димитријевић и Стојановић праве дистинкцију циља и вредности и кажу: „Опредељење за неку вредност не значи још да је изабран спољнополитички циљ. То тек постаје она вредност којој се тежи. Под циљем се, дакле, подразумева активан однос према вредности” (Dimitrijević i Stojanović 1996, 257). С друге стране, најчешће се поистовећују циљеви и интереси, или је граница међу њима врло танка. Немања Маринковић користи ставове Димитријевића и Стојановића, те тврди: „Ако се циљ према вредностима утврђује као активан однос, онда се циљ према интересима одређује као испуњење” (Marinković 2016, 133). Другим речима, циљеви се операционализују из интереса. Те ставове налазимо и код Моделског (*Modelski Georg*), који тврди да „из интереса произилазе циљеви” (Modelski 1962, 65).

Детаљнијом анализом бројних теоријских ставова, као и службених докумената држава (које ћемо приказати у емпиријском делу), Маринковић закључује:

„Циљеви представљају практично испуњење интереса једне заједнице, односно превођење јаким жеља у конкретне спољнополитичке операције. Док интереси могу да буду непрецизни, инкохерентни, или чак неформулисани, циљеви треба да буду јасно дефинисани, координисани, и конвертовани у наређења, захтеве и препоруке. Пут од интереса до циљева је једнак путу од жеље до испуњења”. (Marinković 2016).

На крају краће теоријске расправе о вредностима, интересима и циљевима, осврнућемо се и на релације њихове општости и односа. Ово с разлога што се често у пракси чује: „треба (морамо)

да штитимо наше интересе и циљеве”, а да се, пр томе, вредности не помињу, или се на њих само позива.

Чињеница је да је национална вредност појам највишег нивоа општости, те да је основа за утврђивање националних интереса. Ову чињеницу посебно ћемо доказати у емпиријском делу рада. Такође, преовладавају ставови да се национални интереси операционализују на циљеве, иако у мањем делу има и другачијих ставова у пракси. Стога, преовлађујући однос наведених појмова јесте: опште (националне вредности) – посебно (национални интереси) – појединачно (циљеви). У том смислу, крећући се појединачног ка општем, релација наведених појмова се исказује на следећи начин: циљеви се реализују да би се остварили национални интереси, а остваривањем националних интереса штите се националне вредности (Forca 2023). Тако на пример, у Стратегији националне безбедности Републике Србије (и 2009 и 2019) експлицитно је утврђено: „Остваривањем националних интереса штите се националне вредности” (Strategija nacionalne bezbednosti 2009; 2019).

Други аспект односа наведених појмова, посебно кад је реч о националним интересима, налазимо у њиховом истовременом именовану као национални и државни, а понекад и народни. Пророковић је става да до поистовећивања националних и државних интереса долази због језичких баријера. У том смислу, сматра да оно што је на енглеском „национални интерес” (*National Interests*) то се у српском језику преводи као „државни интереси” (Proroković 2018, 179). С друге стране, Маринковић је изричит у ставу да су национални и државни интереси синоними (Marinković 2016).

СТРАТЕГИЈА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ И НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ

Стратегија националне безбедности као појам јесте новијег датума. У теорији наилазимо на тачан, али непрецизан став, да се тај појам среће у САД од времена председника Регана (*Ronald Reagan*) (1981–1989). То је тачно, јер је чињеница да је администрација председника Регана објавила документ Стратегија националне безбедности САД у јануару месецу 1987. године (*National Security Strategy of the USA 1987*). А зашто кажемо – непрецизан податак?

Појам „стратегија националне безбедности” среће се још 1947. године у САД и то у Закону о националној безбедности (National Security Act 1947). Наиме, у том закону је утврђено да председник САД доставља Конгресу Извештај о стратегији националне безбедности (*Annual National Security Strategy Report*), не касније од 150 дана након што му отпочне дужност (Слика 1).

Слика 1. Део извештаја о стратегији националне безбедности

Годишњи извештај о стратегији националне безбедности

Чл. 108. [50 У.С.Ц. §404а]

(а) (1) Председник сваке године шаље Конгресу свеобухватан извештај о стратегији националне безбедности Сједињених Држава (у даљем тексту у овом одељку који се назива „извештај о стратегији националне безбедности »).

(2) Извештај о стратегији националне безбедности за било коју годину доставља се на дан када председник поднесе Конгресу буџет за наредну фискалну годину према одељку 1105 наслова 31, Кодекса Сједињених Држава.

(3) Најкасније 150 дана након датума ступања на дужност новог председника, председник ће Конгресу доставити извештај о стратегији националне безбедности према овом одељку. Тај извештај ће бити додаток извештају за ту годину који се доставља у време наведено у ставу (2).

(б) Сваки извештај о стратегији националне безбедности садржи националну стратегију безбедности Сједињених Држава и укључује свеобухватан опис и дискусију

Извор: (Forca 2022а, 71)

Први Годишњи извештај о стратегији националне безбедности САД поднео је председник Хари Труман (*Harry S. Truman*), 1950. године. Међутим, након тога та пракса је престала. У том смислу, 1986. године је зановљен захтев из Закона о националној безбедности из 1947 и то новим законом (*Goldwater-Nichols act*) из 1986. године. После тог закона, први Извештај о стратегији и сам документ објавила је администрација председника Роналда Регана, 1987. године (Forca 2022а, 70).

Од председника Регана до председника Џорџа Буша (*George Walker Bush*) – млађи, извештаји о стратегији националне безбедности подношени су готово сваке године. Најревноснија је била администрација председника Била Клинтона (*William Jefferson Clinton*), која је у два мандата објавила седам годишњих извештаја (Forca 2022а, 72). Од председника Џорџа Буша (млађи) утврђено

је правило да администрација председника објави један извештај о стратегији, и стратегију као документ, у једном мандату. У складу са тим, Џорџ Буш (млађи) је објавио две стратегије (2002 и 2006), Барак Обама (*Barack Hussein Obama*) две (2010 и 2015), Доналд Трамп прву (2017), Џозеф Бајден (*Joseph Robinette Biden*) једну (2022) и Доналд Трамп другу (2025). Тако, од 1987 до 2025, председници САД су објавили 19 докумената под општим називом стратегија националне безбедности САД.

Европске државе су своје стратегије националне безбедности, по угледу на САД, почеле да усвајају у овом веку. Од земаља окружења, Хрватска је усвојила своју прву стратегију националне сигурности (безбедности) 2002. године. Интересантно је да је и Русија утврдила стратегију националне безбедности као документ, а прву је усвојила 2009. године (Форса 2022b). Такође, Србија је своју прву стратегију националне безбедности усвојила 2009. године. Посебно је занимљиво да Немачка уопште није имала документ под називом стратегија националне безбедности, али је исти први пут усвојила 2023. године. Међународне организације, логично, немају документ који носи назив стратегија националне безбедности, али имају безбедносне стратегије. Типичан пример јесте Европска унија, која је прву безбедносну стратегију усвојила 2003. године.

Занимљив је податак о дефиницији стратегије националне безбедности код западних земаља, у Русији и земљама нашег региона. Наиме, дефиницију тог документа, експлицитно, срећемо у самом документу, кад су у питању Русија и земље окружења (Табела 1). Кад су у питању западне земље, у документу се не наводи дефиниција стратегије, већ се даје описан став шта тај документ уређује.

Табела 1. Дефиниције стратегије националне безбедности неких земаља

ИЗВОР	ДЕФИНИЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ
Стратегија националне безбедности Руске Федерације (2021)	Базни документ стратешког планирања, утврђивања националних интереса и стратешких националних приоритета Русије, циљева и задатака државне политике у области обезбеђења националне безбедности и стабилног развоја Руске Федерације дугорочно посматрано

Резолуција о Стратегији националне варности Републике Словеније (2019)	Резолуција о Стратегији националне варности Републике Словеније је основни развојни и усмеравајући документ у области националне безбедности. Стога се резолуцијом дефинишу национални интереси и циљеви националне безбедности Републике Словеније, анализира безбедносно окружење, извори безбедносних претњи и безбедносних ризика, одређују полазишта политике одговора Републике Словеније на појединачне безбедносне претње и ризике и одређује најширу системску безбедност
Стратегија националне безбједности Црне Горе (2018)	Стратегија националне безбједности Црне Горе је најважнији стратешки документ којим се утврђује безбедносна политика Црне Горе и дефинишу механизми и инструменти за остваривање и заштиту националних безбједносних интереса. Стратегија представља полазни основ за израду свих осталих стратешких докумената и планова
Стратегија националне сигурности Републике Хрватске (2017)	Стратегија националне сигурности Републике Хрватске исходишни је стратешки документ којим се одређују политике и инструменти за остваривање визије и националних интереса те постизање сигурносних увјета који ће омогућити уравнотежен и континуиран развој државе и друштва. Ова стратегија уводи нову парадигму сигурности која се темељи на моделу људске сигурности, односно сигурности појединца – свакога грађанина Републике Хрватске

Извор: (Forca 2022a)

Из података наведених у претходној табели, могу да се уоче две битне и формалне карактеристике дефиниције стратегије националне безбедности: 1) карактер документа (плански, базни, најважнији, стратешки, исходишни) и делом његов садржај и 2) утврђивање циља као заштите националних интереса и циљева (приоритета – безбедносна политика. Националне вредности се у дефиницијама не помињу.

Како је наведено, у западним земљама се не наводи експлицитна дефиниција стратегије националне безбедности

у самом документу, већ се описно изражава њена суштина. Навешћемо пример најновије Стратегије националне безбедности САД:

„Стратегија” је конкретан, реалистичан план који објашњава суштинску везу између циљева и средстава: почиње од тачне процене онога што се жели и који су алати доступни или се реално могу створити да би се постигли жељени резултати. Стратегија мора да процени, сортира и одреди приоритете. Не може свака земља, регион, проблем или узрок – колико год вредан био – бити у фокусу америчке стратегије. Сврха спољне политике је заштита основних националних интереса; то је једини фокус ове стратегије (National Security Strategy of the USA 2025).

Из наведене „описне” дефиниције уочава се суштина америчке стратегије и, такође, њен фокус на националне интересе САД.

Интересантни су подаци о документу Стратегија националне безбедности Републике Србије. Наиме, Устав Републике Србије из 2006. године не познаје тај документ, али познаје документ Стратегија одбране (Ustav, 2006, čl.99.t.9). Стога, прво је правним актом требало дефинисати Стратегију националне безбедности, да би иста била усвојена. Тако, у Закону о одбрани из 2007. године дефинисана је Стратегија националне безбедности Републике Србије (Zakon о odbrani 2007, čl.4. t.14), а утврђено је да је усваја Народна скупштина (Zakon о odbrani 2007, čl.9. t.3). Тако, Народна скупштина је 2009. године први пут у нашој историји усвојила Стратегију националне безбедности Републике Србије (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije br. 88/09). Чињеница је да у нас није реткост да се исти појам различито дефинише у разним нормативним актима. Покажимо то на примеру Стратегије националне безбедности (Табела 2).

Табела 2. Дефиниције стратегије националне безбедности Републике Србије

ЗАКОН О ОДБРАНИ 2007	СТРАТЕГИЈА 2009	СТРАТЕГИЈА 2019
Стратегија националне безбедности Републике Србије је највиши стратешки документ чијом реализацијом се штите национални интереси Републике Србије од изазова, ризика и претњи безбедности у различитим областима друштвеног живота	Стратегија националне безбедности Републике Србије представља најважнији стратешки документ којим се утврђују основе политике безбедности у заштити националних интереса Републике Србије	Стратегија националне безбедности Републике Србије јесте највиши стратешки документ чијим спровођењем се штите националне вредности и интереси Републике Србије од изазова, ризика и претњи безбедности у свим областима друштвеног живота

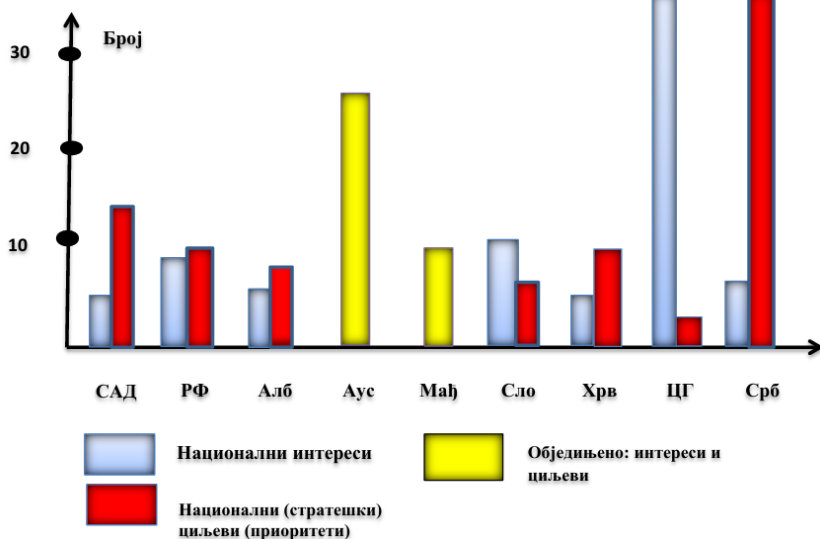
Извор: (Форца 2022а, 75)

Врло је различит приступ држава по питању структуре документа стратегија националне безбедности. Тако, у САД се структура документа разликује од председника до председника, а различита је и у односу на друге државе. С друге стране, слична је структура документа кад су у питању стратегије земаља окружења. Генерализацијом ставова у преко 30 стратегија националне безбедности страних земаља и Србије, кад је у питању структура документа, било да се срећу експлицитно под тим називом, или да се о томе пише у тексту документа, могу се утврдити кључна питања стратегија: анализа безбедносног (стратешког) окружења; идентификација изазова, ризика и претњи безбедности; национални интереси и циљеви, делом и подаци о националним вредностима; политика националне безбедности (реализација циљева и остваривање националних интереса); основе система националне безбедности (Форца 2022а). Наравно, како смо истакли, посебност је документ стратегија националне безбедности САД, где је регионална примена стратегије један од кључних садржаја.

Национални интереси су неизоставан део стратегије националне безбедности свих земаља, што потврђује истраживање обављено 2022. године, на примерку од 33 стратегије националне

безбедности усвојене до 2021. године (Forca 2022a). Ако се узму само најновији документи усвојени до 2021, однос националних интереса и циљева приказан је на Графикону 1.

Графикон 1. Национални интереси и циљеви у стратегијама националне безбедности

Извор: (Forca 2022a, 217)

Кад су у питању националне вредности може се закључити следеће: 1) Националне вредности се утврђују највишим правним актом – Устав (Хрватска), а у стратегији само помињу, а не наводе; 2) Националне вредности се утврђују у самој стратегији (Србија) и 3) Националне вредности се „подразумевају” позивањем на Устав, иако се у том правном акту експлицитно не наводе (Црна Гора) (Forca 2022a).

Интересантан је однос националних интереса и циљева (Графикон 1), који има следеће приступе: 1) Највећи број анализираних земаља (САД, Албанија, Словенија, Хрватска и Србија) националне интересе операционализује на циљеве; 2) У Русији се национални интереси операционализују на стратешке националне приоритете, не користи се израз циљеви; 3) У појединим земљама (Аустрија и Мађарска) се национални интереси и циљеви

користе као један појам (синтагма) и 4) Изузетак је Црна Гора, код које су циљеви вишег нивоа општости од интереса, односно три безбедносна циља реализују се преко 33 интереса (Forca 2022a, 216).

ЕМПИРИЈСКИ ДЕО

У овом делу рада анализирамо конкретан приступ појединих земаља и Србије утврђивању националних интереса и њиховом односу према националним вредностима и циљевима обухваћеним у стратегијама националне безбедности.

Националне вредности

Први аспект анализе јесте однос према националним вредностима. Поред претходно наведеног о присуству националних вредности у стратегијама националне безбедности, недвосмислена је чињеница да се тим вредностима приступа формално. Односно, националне вредности су готово идентичне код разних држава (Табела 3), а примат се даје националним интересима и циљевима.

Табела 3. Сличност утврђивања националних вредности разних земаља

ДРЖАВА	УТВРЂЕНЕ НАЦИОНАЛНЕ ВРЕДНОСТИ
Аустрија	поштовање људских права и слобода, принцип демократије и правне државе, права националних мањина, подела власти, политика мира, поштовање и извршавање обавеза које произлазе из њеног чланства у Европској унији и циљева УН
Хрватска	слобода, једнакост, национална равноправности и равноправност полова, мир, социјална правда, поштовање права човека, неповредивост власништва, очување природе и човекове околине, владавина права и демократски вишестраначки систем
Србија	слобода, независност, мир, безбедност, демократија, владавина права, социјална правда, људска и мањинска права и слободе, једнакост и равноправност грађана, толеранција, транспарентност, солидарност, родољубље и здрава животна средина

Извор: (Forca 2022a)

Стратегија националне безбедности САД и национални интереси

У складу с претходно наведеним ставовима о појави стратегије националне безбедности у САД, анализирамо период после 1947. године, а тежишно након 1987. године.

Први извештај о стратегији националне безбедности САД, у складу с одредбама Закона о националној безбедности, поднео је председник Хари Труман 1950. године. Прецизније, председник Труман је дао задатак Министарству одбране, Стеј департменту и ЦИА, који су израдили документ познат као NSC-68 (*National Security Council Paper-68*). Са документа је скинут степен поверљивости тек 1975. године. Сматра се да је та Труманова стратегија, у ствари, била стратегија Хладног рата. Као национални интерес САД формулисано је обуздавање СССР и ширења комунизма. Основни циљеви те стратегије били су: обуздавање СССР-а; јачање конвенционалних и нуклеарних снага; финансијска помоћ земљама Западне Европе и значајно повећање издатака за одбрану. Овом стратегијом, практично, САД су постале светски лидер за борбу против комунизма (NSC-68 1950).

С обзиром да председници САД нису подносили редовне годишње извештаје до 1987 (председник Реган), националне интересе Америке анализираћемо након те године (Табела 4).

Табела 4. Национални интереси САД у стратегијама националне безбедности 1987–2022

ПРЕДСЕДНИК	ДОКУМЕНТ	НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ
Роналд Реган	NSS, 1987	1. Опстанак Сједињених Држава као слободне и независне нације, са својим основним вредностима и нетакнутим институцијама. 2. Здрава и растућа економија САД. 3. Раст слободе, демократских институција и економија слободног тржишта широм света, повезаних праведним и отвореним међународним трговинским системом. 4. Стабилан и безбедан свет, без већих претњи интересима САД. 5. Здравље и снага савезничких односа САД

Џорџ Буш (старији)	NSS, 1993	1) заштита Сједињених Држава и њених грађана од напада; 2) поштовање, јачање и проширивање наших историјских, уговорних и колективних одбрамбених аранжмана; 3) осигуравање да ниједна непријатељска сила не може да доминира или контролише регион који је критичан за наше интересе; 4) рад на избегавању сукоба смањењем извора регионалне нестабилности и насиља, ограничавањем ширења напредне војне технологије и оружја за масовно уништење и јачањем цивилно-војних институција уз истовремено смањење економског терета војне потрошње.
Бил Клинтон	NSS, 1994–2000	Витални, важни и остали интереси. Витални: 1. физичка безбедност наше територије и територије наших савезника; 2. безбедност наших грађана како код куће тако и у иностранству; 3. заштита од ширења оружја за масовно уништење; 4. економска добробит нашег друштва и 5. заштита наших критичних инфраструктура – укључујући енергетику, банкарство и финансије, телекомуникације, транспорт, водоснабдевање, виталне људске услуге и владине службе – од поремећаја који имају за циљ да ометају њихов рад
Џорџ Буш (млађи)	NSS 2002 NSS, 2006	Наши циљеви на путу ка напретку су јасни: 1. политичка и економска слобода, 2. мирни односи са другим државама и 3. поштовање људског достојанства 1) промовисање слободе, правде и људског достојанства 2) суочавање са изазовима нашег времена вођењем и растућом заједницом демократија.

Барак Обама	NSS, 2010	1) Безбедност Сједињених Држава, њених грађана и америчких савезника и партнера; 2) Јака, иновативна и растућа америчка економија у отвореном међународном економском систему који промовише могућности и просперитет; 3) Поштовање универзалних вредности код куће и широм света; и 4) Међународни поредак који унапређује руководство САД, а који промовише мир, безбедност и могућности кроз јачу сарадњу ради суочавања са глобалним изазовима.
Доналд Трамп	NSS, 2017	1) заштитити амерички народ, домовину и амерички начин живота, 2) промовисати амерички просперитет, 3) очувати мир кроз снагу и 4) унапредити амерички утицај
Џозеф Бајден	NSS, 2022	1) заштита безбедности америчког народа; 2) ширење економског просперитета и прилика и 3) остваривање и одбрана демократских вредности.

Извор: Обрада аутора

У претходној табели нису наведени национални интереси из најновије стратегије националне безбедности САД (2025). Ово из више разлога, од којих се истичу следећи: 1) Национални интереси су дати описно, не изричито као у претходним документима; 2) Национални интереси су дати изузетно прагматично, односно осликавају глобални и регионални хегемонизам САД, на директан и неувијен начин.

У Трапковој стратегији из 2025. целим документом провејава став о светској доминацији Америке и, наравно, начину како то да се реализује у пракси. У том смислу, Трамп понавља своју крилатицу из стратегије 2017 – Америка на првом месту. Тај став у најновијој стратегији, у свом Уводнику, Трамп експлицитно изражава на следећи начин: „Овај документ је светска мапа која показује да је Америка највећа и најхуманија нација на свету. У годинама пред нама, градићемо све аспекте америчке снаге, направитићемо Америку

безбеднијом, богатијом, слободнијом и већом и успешнијом него икада до сада” (National Security Strategy of the USA 2025). Из тог разлога, како је наведено у претходном тексту, Трамп критикује претходне америчке администрације да нису знале нити успеле да препознају и остваре америчке националне интересе након Хладног рата.

Наглашени амерички хегемонизам у глобалним размерама провејава целим документом америчке стратегије из 2025. године. Како смо навели, структура документа је прилагођена томе. Тако, највећи део документа јесте регионални приступ америчке стратегије, који је утврђен и као пет виталних националних интереса САД:

Желимо да осигурамо да западна хемисфера остане разумно стабилна и довољно добро управљана да спречи и обесхрабри масовне миграције у Сједињене Државе; желимо хемисферу чије владе сарађују са нама против наркотерориста, картела и других транснационалних криминалних организација; желимо хемисферу која остаје слободна од непријатељског страног упада или власништва над кључном имовином и која подржава критичне ланце снабдевања; и желимо да осигурамо наш континуирани приступ кључним стратешким локацијама. Другим речима, потврдићемо и спроводити „Трампову последицу” Монроове доктрине;

Желимо да зауставимо и преокренемо текућу штету коју страни актери наносе америчкој економији, а да истовремено одржимо Индо-Пацифик слободним и отвореним, очувамо слободу пловидбе на свим кључним морским путевима и одржавамо сигурне и поуздане ланце снабдевања и приступ критичним материјалима;

Желимо да подржимо наше савезнике у очувању слободе и безбедности Европе, док истовремено обнављамо европско цивилизацијско самопоуздање и западни идентитет;

Желимо да спречимо да противници доминирају Блиским истоком, његовим залихама нафте и гаса и уским тачкама кроз које пролазе, избегавајући „вечне ратове” који су нас заглавили у том региону уз велику цену; и

Желимо да осигурамо да америчка технологија и амерички стандарди – посебно у вештачкој интелигенцији,

биотехнологији и квантном рачунарству – покрећу свет напред. (National Security Strategy of the USA 2025).

Разлажући наведене виталне националне интересе на циљеве и средства које САД поседују, а у документу наведено као; „жеље уопште; жеље у свету око нас и средства на располагању”, у стратегији се поново подвлачи циљ документа: „Циљ ове стратегије је да повеже сва ова водећа светска средства, и друга, како би се ојачала америчка моћ и превласт и учинила наша земља још већом него што је икада била” (National Security Strategy of the USA 2025).

Почевши од прве стратегије (2017), а посебно у другој (2025), Трамп недвосмислено примењује крајњи прагматизам у односу националних интереса САД и стратегије националне безбедности. Тај прагматизам је садржан у „огољеном” и директном навођењу виталних националних интереса САД у стратегији, с једне и, спровођењу те стратегије на глобалном нивоу (у разним регионима света) у пракси, с друге стране.

Стратегија националне безбедности Руске Федерације

Русија као самостална и независна држава од 1991. године, своју прву стратегију националне безбедности усваја 2009. године (Стратегија национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года 2009). Иначе, усвајање стратешких докумената Русије повезано је са светским и регионалним збивањима (Табела 5).

Табела 5. Упоредни преглед стратегијских докумената РФ са историјским дешавањима

Време	Стратегијски документ	Дешавања у РФ	Дешавања у окружењу РФ	Дешавања у свету
1988			Рат у Нагорно Карабаху (1988–1994)	
1991		Формирање ЗНД	Рат за Придњестровље Рат у Јужној Осетији (1991–1992)	
1992		Осетијско-ингушетски сукоб	Рат у Абхазији 1992–1993 Сукоб у Таџикистану 1992–1997	
1993	Војна доктрина РФ	Руска конститутивна криза		
1994		Први чеченски рат 1994–1996		САД: „СНБ ангажовања и ширења”
1997	Концепција националне безбедности РФ	Стварање Уније РФ и Белорусије	Формирање ГУАМ групе (Грузија, Украјина, Азербејџан и Молдавија)	
1998		Велика августовска финансијска криза		
1999		Други чеченски рат 1999–09		НАТО агресија на СРЈ Нови стратешки концепт НАТО

2000	Концепција националне безбедности РФ Војна доктрина РФ			
2001			Формирање Шангајске организације	
2002		Формирање ОДКБ		
2008		Руско-грузијски рат и признавање Абхазије и Јужне Осетије Формирање БРИК, касније БРИКС		Постављање дела против-балистичког блока САД у Пољској
2009	Стратегија националне безбедности РФ до 2020			
2010	Војна доктрина РФ		Етнички сукоби у Киргистану Сукоби у Таџикистану 2010–2012	
2014	Војна доктрина РФ	Анексија Крима	Насилна смена власти у Украјини Сукоби у источној Украјини 2014–2015	
2015	Стратегија националне безбедности РФ	Формирање Евроазијског економског савеза		
2021	Стратегија националне безбедности РФ		НАТО упутио позив Украјини да се прикључи Алијанси	Повлачење САД и савезника из Авганистана

Извор: (Forca 2022b, 55–56)

Русија је до 2021. године усвојила три документа под називом стратегија националне безбедности (2009, 2015 и 2021). У сва три документа утврђени су национални интереси и стратешки национални приоритети, док се не користи израз циљеви. Односно, циљеви стратегије се посебно истичу у документу, али се уз националне интересе непосредно везују стратешки национални приоритети (Табела 6).

Табела 6. Национални интереси и приоритети Русије 2021

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ	СТРАТЕШКИ НАЦИОНАЛНИ ПРИОРИТЕТИ
<p>1. Опстанак руског народа, развој људских потенцијала, побољшање квалитета живота и благостања грађана, 2. Заштита уставног поретка, суверености, независности, државне и територијалне целовитости РФ, јачање одбране земље, 3. Подршка грађанског мира и сарадње у земљи, владавина права, искорењивање корупције, заштита грађана и свих облика имовине од противправних радњи, развијање механизма сарадње државе и грађанског друштва, 4. Развој безбедносног информационог простора, заштита руског друштва од деструктивног психолошко-пропагандног деловања, 5. Стабилан развој руске економије на новој технолошкој основи, 6. Очување животне средине, очување природних ресурса, рационално управљање ресурсима и адаптација на климатске промене, 7. Јачање традиционалних руских духовно-моралних вредности, очување културног и историјског наслеђа народа Русије и 8. Подршка стратегијској стабилности, очување мира и безбедности и правних основа међународних односа</p>	<p>1. Опстанак народа Русије и развој људских потенцијала, 2. Одбрана земље, 3. Државна и друштвена безбедност, 4. Информациона безбедност, 5. Економска безбедност, 6. Научно-технолошки развој, 7. Еколошка безбедност и рационално управљање ресурсима, 8. Заштита традиционалних руских духовно-моралних вредности, културе и историјског памћења и 9. Стратегијска стабилност и узајамно корисна међународна сарадња.</p>

Извор: (Форца 2022b, 67)

Национални интереси су дефинисани као: „Објективно значајне потребе појединца, друштва и државе за безбедношћу и стабилним развојем”. С друге стране, Стратешки национални приоритети подразумевају: „Најважније правце обезбеђења националне безбедности и стабилног развоја РФ” (Стратегија националне безбедности Российской Федерации 2021).

Стратегија националне сигурности Републике Хрватске

Република Хрватска је прва земља из окружења која је усвојила документ стратегија националне сигурности (безбедности) и то 2002. године (Strategija nacionalne sigurnosti, 2002). У документу су недвосмислено утврђена два стратешка спољнополитичка одређења Хрватске: 1) чланство у НАТО и 2) чланство у ЕУ. У том смислу, Хрватска је покушала да обнови стратегију након реализације појединих стратешких интереса (2010 и 2014), али безуспешно. Тако, други документ под називом стратегија националне сигурности Хрватска је усвојила 2017. године (Strategija nacionalne sigurnosti 2017) (Forca 2022a).

Чињеница је да се документ стратегија националне сигурности Хрватске у највећем делу угледа на америчка документа. То се посебно уочава у утврђивању националних интереса и циљева. Тако, у стратегији националне сигурности из 2002, по угледу на Клинтонове стратегије, после навођења националних вредности (позив на Устав), утврђују се витални и остали важни национални интереси и безбедносни циљеви:

ВИТАЛНИ ИНТЕРЕСИ РХ:

Опстанак, суверенитет, независност, територијална целовитост, национални идентитет, темељне вредности, заштита живота и имовине грађана.

ДРУГИ ВАЖНИ ИНТЕРЕСИ РХ:

Очување и развој демократије и демократских институција; владавина права; очување културног и историјског идентитета Републике Хрватске и добробит дела хрватског народа у другим државама; мирно, стабилно и безбедно окружење; очување међународног поретка утемељеног на принципима правде, поштовања међународног права и економске

равноправности; очување и заштита околине, здравље и добробит грађана.

БЕЗБЕДНОСНИ ЦИЉЕВИ:

Успостављање, развој и спровођење одговарајућих политика, мера и активности и институција на безбедносном подручју-садржајно примерених захтевима за успешно преовладавање савремених и будућих безбедносних ризика и претњи РХ; Изградња повољног међународног безбедносног окружења на глобалном и регионалном нивоу кроз укључивање у међународне безбедносне интеграције и сарадњу са другим демократским државама; Развој стабилног и економски напредног друштва које ће бити дугорочно способно да изграђује и одржава делотворне безбедносне механизме и ресурсе, те успешно одговорити на безбедносне изазове, ризике и претње (Strategija nacionalne sigurnosti 2002).

После неуспелих покушаја да се након пријема у НАТО (2009) усвоји стратегија (2010), као и након пријема у ЕУ (2013), донесе нови документ (2014), Хрватска је коначно (2017) усвојила другу стратегију. Национални интереси и циљеви су утврђени по америчком моделу (Трамп), тако да се сваки национални интерес операционализује на стратешке циљеве (Табела 7). Националне вредности се само помињу, а не наводе у документу, јер су унете у Устав Хрватске (Ustav RH 1997, čl. 3).

Табела 7. Национални интереси и стратешки циљеви Републике Хрватске

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ	СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ
Безбедност становништва, територијални интегритет и суверенитет Р. Хрватске	Достизање највишег степена безбедности и заштите људи и критичне инфраструктуре.
	Успостављање и развој за унутрашњу безбедност.
	Развијање и одржавање јаке и активне одбране

Добробит и просперитет грађана	Еколошка Хрватска и развој јаке и одрживе економије.
	Демографска обнова и ревитализација хрватског друштва
	Развој државне управе за мерење грађана и стратешке комуникације
Национални идентитет, међународни углед, и утицај Р. Хрватске	Заштита, јачање и промоција највиших вредности уставног поретка и хрватског националног идентитета.
	Јачање међународног угледа и утицаја Хрватске
Положај Хрвата у Босни и Херцеговини, и у другим државама и у исељеништву	Осигурање опстанка, заштита идентитета хрватског народа, као конститутивни у Босни и Херцеговини, заштита и подршка Хрвата у другим државама и иностранству

Извор: Обрада аутора

Стратегија националне безбедности Републике Србије

Од 2006. године Србија је, између осталог, усвојила две стратегије националне безбедности (2009 и 2019), уз напред наведени начин како је тај документ уопште настао. Наиме, навели смо да Устав не познаје документ Стратегија националне безбедности. Велика је квалитативна разлика усвојених стратегија, па и по питању утврђивања националних вредности, интереса и циљева.

Стратегија националне безбедности Републике Србије из 2009. године, практично, јесте политика националне безбедности (Forca i Nikač 2020). Наиме, сама стратегија је дефинисана као: „најважнији стратешки документ којим се утврђују основе политике безбедности у заштити националних интереса Републике Србије” (Strategija nacionalne bezbednosti, 2009). У том смислу: 1) националне вредности су само побројане; 2) национални интереси се називају „национални интереси у области безбедности” и 3) циљеви се не операционализују из националних интереса, већ се утврђују као општи циљ политике националне безбедности и

циљевима политика у другим областима (спољна политика, економска политика, политика одбране...) (Strategija nacionalne bezbednosti 2009).

После десет година (2019) усвојена је друга Стратегија националне безбедности Републике Србије. Тај документ је садржајно и квалитативно различит у односу на први, што се види и из дефиниције која је наведена у Табели 2. Посебна разлика се уочава у одређењу националних вредности, интереса и циљева. Прво, по први пут код нас у једном службеном и званичном документу дефинисан је појам „национална безбедност Републике Србије”. Друго, националне вредности су као и у првом документу само побројане, али је интересантна чињеница да је изостављен „суверенитет и територијални интегритет”, који је утврђен у документу 2009. Ово наводимо из разлога делимичне неповезаности националних вредности и националних интереса, јер се први национални интерес управо дефинише као „очување независности, суверенитета и територијалног интегритета”. Треће, не говори се о националним интересима у области безбедности, као у документу из 2009, већ се само наводе – „национални интереси”. Четврто, два се утврђена национална интереса међусобно искључују, и то: „очување независности, суверености и територијалног интегритета” и „европске интеграције и чланство у Европској унији”. Ово из разлога што су 22 од 27 држава чланица ЕУ признале независност „Косова”, а што је директно супротстављено територијалном интегритету Србије. При томе, парадоксално је да баш Европска уније води преговоре Београда и Приштине о међусобној нормализацији односа. Пето, не говори се о експлицитно о циљевима политике националне безбедности, већ се утврђени национални интереси операционализују на циљеве. Овакав приступ примењује већина савремених држава. Тако, седам националних интереса операционализовано је на 33 циља (Strategija nacionalne bezbednosti 2019).

Република Србија је стицајем геополитичких и историјских услова, постала независна и самостална држава 2006. године. Стратегија националне безбедности Републике Србије није препозната у Уставу, тако да је њено усвајање последица угледања на државе региона. С обзиром да Србија нема усвојену Спољнополитичку стратегију, то та стратегија има облик „стратегије цинцулирања” (Форца 2025) и, у том смислу, утврђивање

националних вредности, интереса и циљева више је формално, него што је суштинског карактера.

ЗАКЉУЧАК

Држава је била и остала основни, иако не и једини, субјекат међународних односа. Безбедност државе у теорији, а потом и у пракси, именована је као национална безбедност. То није само језичка промена. Наиме, конституенсе државе (територија, становништво и власт) заменили су национални интереси.

Однос појмова националне вредности, интереси и циљеви у теорији није једнозначно утврђен. У већини, вредности се сматрају као општи појам из којег се детерминишу национални интереси, који се операционализују на циљеве. Међутим, чињеница је да је појам интереси готово истиснуо појам вредности, па тиме и у детерминисању националне безбедности. Та чињеница доказује тезу да је политика кључна, а негде и једина, функција државе. У том смислу, национални интереси су политичка категорија. Стога разлога, националне вредности се већим делом утврђују у највишем правном акту, док се национални интересу утврђују и операционализују у документу стратегија националне безбедности, који није правни, већ иманентно политички документ. Тако, национални интересу, у ствари, јесу праоснова и праузрок свих сукоба у међународним односима.

Чињеница је да су САД водећа сила света, посебно у области безбедности. Та чињеница је евидентна како у теорији, тако и у пракси. САД су прве увеле појам стратегија националне безбедности, којим доминирају национални интереси. Тај пример следи огромна већина земаља света.

Америка, као највећа сила света, која своје националне интересе артикулише врло прагматично, посебно за време председника Доналда Трампа. Та прагматичност се, пре свега, огледа у чињеници суштинског и директног, а не формалног, утврђивања националних интереса, с једне и, њиховом спровођењу у пракси, с друге стране.

Мале и неразвијене земље, које следе пример САД у смислу усвајања документа стратегија националне безбедности, своје националне вредности, интересе и циљеве исказују више формално, него ли суштински. Такав пример јесте и Република Србија.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Beard, Charles. 1934. *The Idea of National Interest*. New York: Blue Ribbon Books.
- Dimitrijević, Vojin, i Radoslav Stojanović. 1996. *Međunarodni odnosi*. Beograd: Službeni list.
- Dimitrijević, Vojin. 1973. *Pojam bezbednosti u međunarodnim odnosima*. Beograd: Savez udruženja pravnika Jugoslavije.
- Forca, Božidar, i Željko Nikač. 2020. „Komparativna analiza strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije.” *Bezbednost* 3 (2020): 22–42. doi: 10.5937/bezbednost2003022.
- Forca, Božidar, Siniša Dostić, and Zoran Keković. 2021. “Afganistan as a Statement of Discontinuation of Interests and Goals of the US National Security Strategy.” *International journal of economic and law* 11 (33): 115–131.
- Forca, Božidar. 2003. „Vojni faktor međunarodnih odnosa i njegov uticaj na razvoj Vojske Jugoslavije.“ Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Vojna akademija.
- Forca, Božidar. 2021. *Sistemi bezbednosti*. Beograd: Fakultet za poslovne studije i pravo.
- Forca, Božidar. 2022a. *Teorijski i uporedni aspekt analize strategije nacionalne bezbednosti Republike Srbije*. Beograd: Fakultet za poslovne studije i pravo.
- Forca, Božidar. 2022b. „Nova strategija nacionalne bezbednosti Ruske Federacije.” *Bezbednost* 1 (2022): 53–71. doi: 10.5937/bezbednost2201053F.
- Forca, Božidar. 2023. *Nacionalna bezbednost i odbrana*. Beograd: Fakultet za poslovne studije i pravo.
- Forca, Božidar. 2025. “Cinchulation Foreign Policy Strategy of the Republic of Serbia.” *International Journal of Economics and Law* 15 (44): 17–30.
- Jovanović, Branislav. 1984. *Uvod u teoriju vojnog rukovođenja*. Beograd: VIZ.
- Lowenthal, Mark. 2000. “National Interests and U. S. Foreign Policy.” In *Foreign Policy of the United States*. ed. Ernest Simone New York: Nova.

- Marinković, Nemanja. 2016. „Odnos spoljne politike i nacionalne bezbednosti.“ Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu: Fakultet Političkih nauka.
- Marković, Mihajlo. 1981. *Filozofski osnovi nauke*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti.
- Marković, Mihajlo. 1999. „Nacionalni interesi.“ *Vojno delo*.
- Mijalković, Saša. 2023. *Nacionalna bezbednost*. Beograd: Kriminalističko-policijski univerzitet.
- Miletić, Andreja. 1978. *Nacionalni interes u američkoj teoriji međunarodnih odnosa*. Beograd: Savremena administracija.
- Modelski, Georg. 1962. *A Theory of Foreign Policy*. London: Pall Mall Press.
- National Security Act*. 1947. Public Law 253, 80th Congress; Chapter 343, 1st Session; S. 758.
- National Security Council Paper NSC-68*, 1950, U.S. Department of State's Policy Planning Staff, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68>, 22.01.2026.
- National Security Strategy of the USA*. 1987. The White House. Washington D.C.
- National Security Strategy of the USA*. 1991. The White House. Washington D.C.
- National Security Strategy of the USA*. 2017. The White House. Washington D.C.
- National Security Strategy of the USA*. 2025. The White House. Washington D.C.
- Pantić, Dragomir. 1977. „Vrednosne orijentacije, osobine ličnosti i klasna pripadnost.“ Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Filozofski fakultet.
- Pavlović, Zoran. 2021. *Psihologija vrednosti*. Beograd: Institut za psihologiju.
- Proroković, Dušan. 2018. *Era multipolarnosti*. Beograd: Službeni glasnik.
- Ratcliffe, Susan. 2016. *Oxford Essential Quotations 2016*. Oxford: Oxford University Press.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, „Uradni list Republike Slovenije“, številka 59/19.
- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 88/09.

- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, „Službeni glasnik RS”, br. 94/2019.
- Strategija nacionalne bezbednosti Crne Gore, „Službeni list Crne Gore“, br. 085/18.
- Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, „Narodne novine”, br. 32/2002.
- Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, „Narodne novine”, br. 73/2017.
- Ustav Republike Hrvatske, „Narodne novine”, br. 56/90, 135/97, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 65/14.
- Ustav Republike Srbije, „Službeni glasnik RS”, br. 98/2006.
- Višnjić, Dušan. 2011. „Opšta strategija ili strategija države – nacije.“ *Vojno delo* 4 (2011): 392–403.
- Zakon o odbrani, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 116/2007.
- Živković, Miroslav. 1997. *Osnovi teorije države i prava*. Beograd: Policijska akademija.
- Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года. 2009. Президент России. <https://rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html>. 10.01.2025.
- Стратегия национальной безопасности Российской Федерации. 2021. Президент России. <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/QZw6hSk5z9gWq0pID1ZzmR5cER0g5tZC.pdf>, 10.01.2025.

Božidar Forca*

*Faculty of Business Studies and Law,
Union – Nikola Tesla University, Belgrade*

PRAGMATISM IN THE RELATIONSHIP BETWEEN NATIONAL INTERESTS AND STRATEGY**

Ressume

International relations are a changing field with no final solutions. Although they are not the only ones, states remain the key actors in international relations. The term state security was replaced by national security in the second half of the 20th century. It is not just a formal linguistic change that determines the state's security. Namely, national interests came to the fore. Concepts of national values, interests, and goals appear at different stages of the development of human society and the state. It is a fact that classical and medieval philosophy did not know the concept of interests, even national ones. This concept originates in the philosophy of pragmatism, occupies a central place, and suppresses values. In this sense, national interests are a political category and the root cause of conflicts in international relations. The United States of America was the world's most powerful country in the 20th century. After the Second World War, the USA created a national security strategy document that, among other things, determined America's vital national interests and the means to achieve them. From President Harry Truman to Donald Trump, the basic national interest of the USA has been and remains – to rule the world. The difference lies only in the methods of determination and operationalisation, as well as in their application in practice. America remained the only superpower at the end of the Cold War. In this sense, the majority of European countries are joining American-led integration, primarily through NATO. In this sense, the majority of countries in Europe and around the world adopt national

* Email address: bozidar.forca@fbsp.edu.rs; ORCID: 0003-4894-3772.

** This article was created as part of the implementation of the scientific project „Two Decades of Independence and Self-Government of the Republic of Serbia: 2006–2026”, which is being implemented at the Faculty of Business Studies and Law in Belgrade, in 2026.

security strategies, except multinational states (organisations) that do not include the attribute „national” in their security strategies. It is a fact that in all the national security strategies of numerous countries, national interests and goals occupy a dominant place, while national values are only sporadically mentioned. Analysing the way national interests and goals are determined, as well as their realisation and implementation, it can be unequivocally concluded that the world powers adopt a direct, immediate approach to their determination, as confirmed by their practical realisation. On the other hand, small and underdeveloped countries approach the determination of national interests and goals formally, so their realisation in practice is questionable. The Republic of Serbia marks two decades of its independence and autonomy in very complex international relations. Serbia is going through a very difficult path of disintegration of the former SFRY, and that disintegration was not completed precisely on its territory – Kosovo and Metohija. Although the UN Security Council protectorate continues in Kosovo and Metohija, the temporary organs of the Albanian authorities proclaimed an independent Kosovo. Serbia has adopted two national security strategies, which are qualitatively very different. The attitude towards the way national values, interests, and goals are determined is especially different. Thus, Serbia defined its national security for the first time only in 2019. In the relationship of national values, interests and goals, there are evident inconsistencies and even a kind of exclusivity.

Keywords: National security strategy, National values, interests and goals.

* Овај рад је примљен 26. јануара 2026. године, а прихваћен на састанку Редакције 22. марта 2026. године.